

Ба Шурои диссертатсионии 6D.KOA-036-и
назди Донишгоҳи байналмилалии забонҳои
хориҷии Тоҷикистон ба номи Сотим Улуғзода
(734019, ш. Душанбе, к. Ф. Муҳаммадиев 17/6)

Тақризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи Шоназаров Зарбахтҷон Музаффарович дар мавзуи «Таҳлили муқоисавии вожаҳои бемуодил дар забонҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи забоншиносии фарҳангӣ ва тарҷума (бар мабноси романи Густав Флобер «Madame Bovary» - «Хонум Боварӣ»)», ки барои дарёфти дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D021300 — Забоншиносӣ (6D021302 — Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) пешниҳод шудааст.

Дар забоншиносии муосири тоҷикӣ баррасии масъалаҳои муқоисаи забони тоҷикӣ бо забонҳои дигар хусусан, бо забони фаронсавӣ аз паҳлуҳои гуногун аҳамияти хоса пайдо кардааст. Бо пешрафти ҷанбаҳои мухталифи ҳаёти иҷтимоию иқтисодӣ, фарҳангии гуманитарӣ масъалаҳои забон низ таваҷҷуҳи мутахассисонро ба худ ҷалб менамояд, зеро он ҳамеша дар ҳоли рушду тағйирёбӣ қарор дошта, ба таҳқиқоти наву тоза ниёз дорад. Тавре мушоҳида мешавад дар муддати начандон тулони даври соҳибистиклолии Тоҷикистон дар радифи паҳлуҳои гуногуни ҷомеа тарҷумашиносӣ низ сифатан тағйир пазируфт ва ба муваффақиятҳои назаррас ноил гардид. Чунонки муаллиф қайд менамояд Ҷумҳурии Тоҷикистон бо давлати Фаронса солҳои охир робитаҳои мустақими дипломатӣ-сиёсӣ, иқтисодӣ-иҷтимоӣ, гуманитарӣ-фарҳангӣ ва ғайраро ба роҳ мондааст, таҳқиқу баррасии масъалаҳои муқоиса ва тарҷумаи воҳидҳои забон дар мисоли забонҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ аҳамияти хоса касб менамояд ва, аз ин лиҳоз, забонҳои мавриди назар ба пажӯҳишҳои доманадор ва гуногунҷанба ниёз доранд. Ба ин васила, имкон фароҳам меояд, ки муштаракот ва мушаххасоти забонҳои мазкур дар ҳолати кунунӣ ҳамаҷониба таҳқиқ ва муайян карда шаванд.

Дар ин замина омӯзиши муаммоҳои тарҷума дар замони муосир вобаста ба вожаҳои бемуодил – реалияҳо, экзотизмҳо, экзотизмҳои сохторӣ, воҳидҳои фразеологӣ, зарбулмасалу мақолҳо, истилоҳот ва ғайра хеле ҷолибу пураҳаммият ба назар мерасад. Зеро дар ин воҳидҳои

забонӣ обурани милли ва хусусиятҳои фарҳангии забонҳои мавриди зикр бештару амиқтар инъикос меёбанд.

Тавре ки маълум аст, тарҷумаи бадеӣ шакли олитарини фаъолияти тарҷумонӣ мебошад. Асарҳои бадеӣ, бешубҳа, тамоми фаъолият, урфу одат, хусусияти сиёсӣ иқтисодӣ, илмию маданӣ, забон ва ҷаҳонбинию идеологии халқро инъикос мекунанд, яъне адабиёт, ба қавли дигар бо маънои томаш ҳаёти халқ мебошад. Аз ҳамин сабаб, бар дӯши тарҷумони бадеӣ вазифаи бисёр мушкил, пурмашаққат ва хеле муҳим – тарҷумаи як “халқ” бо тамоми ҳастияш аз як забон ба забони дигар рост меояд. Ҳар як тарҷумон, дар навбати худ, дар вақти тарҷумаи ин ё он асар кӯшиш ба харҷ медиҳад, то ки тарҷумааш ба матни асли ҳарчи наздиктар бошад. Аз ҳамин нуқтаи назар воҳидҳои фразеологӣ (ВФ), исмҳои хос, реалия, экзотизмҳо, экзотизмҳои сохторӣ ва зарбулмасалу мақолҳо (ЗМ) яке аз омилҳои асосии наздикшавии тарҷума ба матни асли маҳсуб меёбанд. Бояд таъкид дод, ки диссертатсия Шоназаров Зарбахтҷон Музаффарович таҳти унвони «Таҳлили муқоисавии вожаҳои бемуодил дар забонҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи забоншиносии фарҳангӣ ва тарҷума (бар мабноси романи Густав Флобер «Madame Bovary» - «Хонум Боварӣ»)» мубрам ва саривақтӣ ба ҳисоб меравад. Диссертатсияи мазкур фарогири мудаддима, 3 боб, хулосаву феҳристи адабиёт, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқ, замима ва дар умум 184 саҳифаи чопи компютерӣ иборат мебошад.

Дар муқаддимаи диссертатсия мубрамии мавзӯи таҳқиқ, асосҳои назариявӣ ва методологӣ, сарчашмаи таҳқиқ, навгониҳои илмӣ таҳқиқ, аҳамияти назариявӣ ва амалии таҳқиқ, саҳми шахсии муҳаққиқ, натиҷаҳои таҳқиқ, сохтори диссертатсия ва дигар нуқтаҳои асосӣ инъикос ёфтаанд. Бояд қайд намуд, ки диссертатсияи мазкур ба яке аз масъалаҳои муҳими таҳқиқоти муқоисавӣ ва тарҷума дар мисоли забонҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ бахшида шудааст.

Мубрамии мавзӯ дар он зоҳир мегардад, ки робитаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо кишварҳои олам, алалхусус, кишварҳои фаронсавизабон вусъат меёбанд ва муоширати касбӣ миёни соҳибзабонони тоҷик ва кишвари Фаронса ба таъминоти забонӣ ниёз дорад. Гузашта аз ин, таҳқиқоти кунунии забони тоҷикӣ дар муқоиса бо забонҳои хориҷӣ то ба ҳол бештар дар мисоли забонҳои русиву англисӣ ва ғайра сурат гирифтааст ва шумораи таҳқиқоти масъалаҳои тоҷикӣ-фаронсавӣ ночиз аст, ҳол он ки ҳар ду забон таърихи тулонӣ ва хусусияти хоси забониву

фарҳангӣ дошта, аз лиҳози муқоиса ва баррасии масъалаҳои тарҷума ба таваччуҳи хоси мутахассисон ниёз доранд. Бинобар ин, дар диссертатсияи мазкур таҳқиқи масъалаҳои мубрами муқоиса ва тарҷумаи вожаҳои бемуодил дар мисоли забонҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ бори нахуст дар шакли махсус ва монографӣ сурат мегирад, ки дар раванди омӯзиши мутақобилаи забонҳо ва такмили сифати тарҷумаҳо дар доираи забонҳои мазкур аз аҳамияти илмию амалӣ бархӯрдор хоҳад буд. Муаллиф барои мақсадҳои таҳқиқотӣ дар диссертатсия аз матни асари бадеӣ истифода намудааст, ки ин ҳам ба мубрамияти мавзӯ зам хоҳад шуд, зеро маводди адабӣ барои таҳқиқоти забонӣ ва хусусияти фарҳангии соҳибзабонон объекти муътамад маҳсуб меёбад.

Мақсади таҳқиқи диссертатсияи мазкур таҳлили муқоисавии вожаҳои бемуодили забонҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи забоншиносии фарҳангӣ ва тарҷума бар мабной асари бадеӣ иборат мебошад.

Навгонии илмии таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки масъалаҳои таҳлили муқоисавӣ ва тарҷумаи вожаҳои бемуодил аз забони фаронсавӣ ба забони тоҷикӣ бо ҷалби маводди англисӣ дар мисоли асари бадеӣ бори аввал мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст. Кори таҳқиқотии мазкур дар раванди ғанигардонии маълумоти назариявӣ оид ба тарҷумаи вожаҳои бемуодил ва омӯзиши забонҳо саҳми арзанда хоҳад гузошт. Бори нахуст вежагиҳои тарҷумаи вожаҳои бемуодил дар доираи забонҳои тоҷикӣ ва фаронсавӣ муайян карда шуда, таснифоти илмии онҳо асоснок карда шудааст. Ҳамчунин, моҳияти тарҷумаи реалияҳо, экзотизмҳои сохторӣ, воҳидҳои фразеологӣ ва нидо дар забонҳои муқоисашаванда ошкор гардидааст. Бори аввал вежагиҳои тарҷумаи воҳидҳои лексикӣ, фразеологӣ ва грамматикӣ бемуодил дар мисоли матни асари бадеӣ дар забонҳои тоҷикӣ ва фаронсавӣ нишон дода шудааст. Бояд зикри намуд, ки тавсияҳои муаллифи диссертатсия мантиқӣ буда, ба соҳаҳои мушаххаси забоншиносӣ, забоншиносии муқоисавӣ ва тарҷумашиносӣ равона гардидаанд. Чунон ки муаллиф қайд намудааст, натиҷаҳои диссертатсия барои истифода дар таҳқиқу пажӯҳиши забоншиносии фаронсавӣ ва тоҷикӣ васоити хубе буда метавонанд.

Яке аз аҳамиятҳои амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки тарзу воситаҳои хоси таҳқиқи муқоисавии мавзуи мазкур метавонад дар раванди омӯзиши бахши луғат ва дастури забонҳо ҳамчун маводди муфиди амалӣ дар мисоли забонҳои тоҷикӣ ва фаронсавӣ мавриди

истифода қарор гиранд. Аҳамияти амалии таҳқиқ боз ҳам дар он аст, ки қолабҳову намунаҳои таҳлил метавонад ҳангоми таҳқиқи воҳидҳои монанд дар мисоли забонҳои дигар, таҳияи дастурҳои таълимӣ ва китобҳои дарсӣ низ мавриди истифодаи амалӣ қарор гиранд.

Саҳми шахсии муҳаққиқ дар он дида мешавад, ки мавзуи таҳлили муқоисавии вожаҳои бемуодили забонро дар доираи илми забоншиносии муқоисавӣ, дар маводди забонҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ бо ҷалби маводди забони англисӣ аз ҷониби муаллиф бори нахуст ба таври фарогир мавриди пажӯҳиш қарор гирифта, муаллиф дар ин самт муваффақ гашта, ба натиҷаҳои ҷашмдошт ноил шудааст.

Боби якуми диссертатсия “**Асосҳои назариявии таҳқиқоти вожаҳои бемуодил дар забоншиносии муқоисавӣ ва тарҷумашиносӣ**” унвон дошта, он аз се зербоб иборат мебошад. Боби мавриди назар аз се зербоб иборат буда, ба таҳқиқ ва омӯзиши моҳияти лингвистии вожаҳои бемуодили забон, таснифи онҳо ва ба аҳамияти осори Густав Флобер ва романи *«Madame Bovary»*- «Хонум Боварӣ» бахшида шудааст.

Боби дуюми диссертатсияи мазкур “**Таҳлили муқоисавии вожаҳои бемуодил дар фазои забон ва фарҳанги фаронсавӣ ва тоҷикӣ**” номгузорӣ шуда он аз 5 зербоб иборат мебошад. Дар ин боб вожаҳои бемуодили забонҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ дар фазои забон ва фарҳанги ду соҳибзабон муқоиса ва таҳлил карда шудааст. Инчунин, қайд карда мешавад, ки омӯзиши масъалаҳои робитаҳои забонии Тоҷикистон бо кишварҳои ҷаҳон, хусусан, бо давлати Фаронса яке аз мавзӯҳои муҳимми илми забоншиносии муқоисавии тоҷикӣ дар даврони муосир ба ҳисоб меравад.

Боби сеюми диссертатсия “**Ҳусни тарҷумаи вожаҳои бемуодил аз забони фаронсавӣ ба забони тоҷикӣ дар мисоли романи Густав Флобер «Madame Bovary» - «Хонум Боварӣ» бо ҷалби маводди забони англисӣ**” ном гирифтааст, ки он дорои 6 зербоб мебошад. Боби мазкур ба таҳлили роҳу усулҳои тарҷумаи комили вожаҳои бемуодил аз забони фаронсавӣ ба забонҳои тоҷикӣ ва англисӣ бахшида шудааст.

Муҳаққиқ аз баҳсу баррасӣ ва таҳлили муқоисавии вожаҳои бемуодил дар забонҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи забоншиносии фарҳангӣ ва тарҷума (бар мабноси романи Густав Флобер *«Madame Bovary»* - «Хонум Боварӣ») андешаҳо ва хулосаҳои худро дар ҳаҷми 13 банд натиҷагирии намудааст. Бояд қайд намуд, ки кори таҳқиқоти Шоназаров Зарбахтҷон Музаффарович дар асоси меъёрҳои нави илмӣ таҳия гардидааст. Хулосаҳои муаллифи диссертатсия аз ҷиҳати илмӣ

асоснок буда, мазмуну мунтариҷаи мухтасари таҳқиқро ба таври илмӣ натиҷагирӣ менамоянд.

Нашри натиҷаҳои диссертатсия дар тавассути 8 мақолаи илмӣ сурат гирифта, 4-тои он дар маҷаллаҳои тақризшавандаи КОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ва 4-тои дигар дар маҷмуаи конференсияҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ба чоп расондаи муаллифи рисола мебошанд. Мақолаҳо ба мавзӯи таҳқиқшаванда мутобиқ буда, мундариҷаи кори илмии баанҷомрасидаро инъикос менамоянд. Барасмиятдарории диссертатсия дар умум ба талаботи КОА ҷавобгӯ буда, баъзе номувофиқатҳои ҷузъӣ дар қисми эродҳои ҳамин тақриз ишора гардидаанд.

Автореферат мазмуну мундариҷаи кори илмиро баён менамояд. Варианти русии автореферат бо мазмуну мундариҷаи варианти тоҷикии он мувофиқ аст.

Бо назардошти комёбиҳо ва хеле дақиқ таълиф шудани диссертатсия ва автореферат онҳо аз баъзе норасоӣҳо низ ороӣ нестанд:

1. Боби 1.3. ҷанбаи адабӣ дошта, дар баррасии ин масъала ба ҷиҳатҳои забонӣ бештар тавачҷуҳ мешуд, бештар мебуд.

2. Таҳқиқу баррасии вожаҳои бемуодил танҳо дар мисолҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ низ кифоят мекард. Зеро маводди назариявӣ ва амалии диссертатсия фаровон ва гуногунҷанба ба назар мерасад.

3. Ҳарчанд дар диссертатсия маводди ҷолиб ва муфассал баррасӣ шудааст, вале дарки фарқи миёни реалияҳо ва экзотизмҳо каме душвор аст.

4. Дар автореферат ишора ба мисолҳо бо ду шакл сурат гирифтааст, яке дар шакли ихтисора, дигаре дар шакли пурраи асар. Агар ин нигориш яқсон мебуд хуб мешуд (саҳ.17,18,19,20).

5. Дар нигориши рӯйхати адабиёт баъзе номувофиқатҳои ҷузъии техникӣ ба назар мерасанд. Масалан: дар банди 23 тартиби алифбо халалдор шуда, як сарчашма ду бор такрор шудааст (Влахов С. Флорин С.).

6. Дар баъзе аз саҳифаҳои диссертатсия ғалатҳои имлоӣ ва китобатӣ ба назар мерасанд (саҳ. 6, 8, 36, 12, 150, 149, 139 ва ғ).

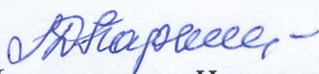
7. Дар матни автореферат низ нуқсонҳои таҳририву техникӣ ба назар мерасанд.

Дар маҷмӯъ, камбудии ишорашуда ба аҳамияти таҳқиқоти анҷомдодашуда таъсири манфӣ намерасонанд, зеро онҳо ислоҳшаванда ва ба осонӣ бартараф хоҳанд шуд.

Бояд зикр намуд, ки диссертатсияи Шоназаров Зарбахтҷон Музаффарович дар мавзуйи «Таҳлили муқоисавии вожаҳои бемуодил дар забонҳои фаронсавӣ ва тоҷикӣ аз нигоҳи забоншиносии фарҳангӣ ва тарҷума (бар мабноси романи Густав Флобер «Madame Bovary» - «Хонум Боварӣ»)» кори анҷомёфта буда, ба талаботи бандҳои 31-35-и Тартиб додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ аст. Муаллифи он Шоназаров Зарбахтҷон Музаффарович сазовори дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D021300 - Забоншиносӣ (6D021302 - Забоншиносии муқоисавӣ-таърихӣ, қиёсӣ ва муқоисавӣ) мебошад.

Муқарризи расмӣ:

Доктори илми филология, профессори
кафедраи забонҳои хориҷии
Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон

Парвонахон Чамшедов

Имзои профессор Парвонахон Чамшедовро
тасдиқ мекунам:

Мудири шуъбаи кадрҳои
корҳои махсуси АМИТ

Муродова М. Р.

Суроғайи муқарризи расмӣ:

734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе,
хиёбони Рӯдакӣ, 33, АМИТ
Телефон: (+992) 919002053
Email: pjam07@mail.ru

« 1 » декабри соли 2023